

УДК 377:37.091.3

DOI <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2026-10.25>**Тарас ПАСКА**

доктор філософії у галузі знань «Освіта/Педагогіка»,
асистент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика,
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
taras.paska@cnu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-4579-388X

ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні дидактичних засад організації освітнього процесу в закладах професійної освіти, визначенні їхніх основних складників та дослідженні особливостей їх реалізації у сучасних умовах розвитку професійної освіти. **Методологія** дослідження ґрунтується на використанні системного, компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів. У процесі дослідження використано теоретичні методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення та систематизації наукової літератури й нормативно-правових документів, що регламентують функціонування системи професійної освіти, а також емпіричні методи анкетування, кількісного та якісного аналізу отриманих результатів. Експериментальне дослідження проведено впродовж 2025–2026 рр. серед 45 педагогічних працівників закладів професійної освіти міста Івано-Франківська. **Наукова новизна** статті полягає у комплексному обґрунтуванні сучасних дидактичних засад організації освітнього процесу в закладах професійної освіти на основі аналізу наукових праць, чинної нормативно-правової бази та результатів експериментального дослідження. Уточнено авторське трактування поняття «дидактичні засади організації освітнього процесу» як науково обґрунтованої системи взаємопов'язаних принципів, змісту, методів, форм, засобів і педагогічних умов, що забезпечують ефективне проєктування та реалізацію професійної підготовки. Визначено основні сучасні дидактичні засади організації освітнього процесу, серед яких – компетентнісний підхід, студентоцентрованість, практична спрямованість, цифровізація, інтеграція теоретичної і практичної підготовки та формувальне оцінювання. **Висновки.** У висновках наголошено, що реалізація зазначених дидактичних засад сприяє підвищенню якості освітнього процесу, формуванню професійної компетентності здобувачів освіти, професійному розвитку педагогічних працівників та підготовці конкурентоспроможних фахівців відповідно до сучасних вимог ринку праці.

Ключові слова: дидактичні засади, освітній процес, професійна освіта, заклади професійної освіти, дидактичні основи професійної освіти, компетентнісний підхід, професійна компетентність, педагогічні працівники, сучасні освітні технології, цифровізація освіти.

Taras PASKA

Doctor of Philosophy (PhD in Pedagogy),
Assistant of the Bohdan Stuparyk Department of Pedagogy and Educational Management,
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
taras.paska@cnu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-4579-388X

DIDACTIC PRINCIPLES FOR ORGANIZING THE EDUCATIONAL PROCESS IN VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. The purpose of this article is to provide a theoretical justification for the didactic principles underlying the organization of the educational process in vocational education institutions, to identify their main components, and to examine the specifics of their implementation in the current context of vocational education development. **The research methodology** is based on the use of systemic, competency-based, activity-based, and person-centered approaches. The research employed theoretical methods of analysis, synthesis, comparison, generalization, and systematization of scientific literature and regulatory documents governing the functioning of the vocational education system, as well as empirical methods such as questionnaires and quantitative and qualitative analysis of the obtained results. The experimental study was conducted during 2025–2026 among 45 teaching staff members at vocational education institutions in the city of Ivano-

© Т. Паска, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Frankivsk. The scientific novelty of this article lies in a comprehensive justification of the modern didactic principles for organizing the educational process in vocational education institutions, based on an analysis of scientific works, the current regulatory framework, and the results of an experimental study. The author's interpretation of the concept of «didactic principles for organizing the educational process» has been refined as a scientifically grounded system of interrelated principles, content, methods, forms, means, and pedagogical conditions that ensure the effective design and implementation of vocational training. The main contemporary didactic principles for organizing the educational process have been identified, including the competency-based approach, student-centeredness, practical orientation, digitalization, the integration of theoretical and practical training, and formative assessment. The conclusions emphasize that the implementation of these didactic principles contributes to improving the quality of the educational process, developing the professional competence of students, fostering the professional development of teaching staff, and preparing competitive specialists in accordance with the current demands of the labor market.

Key words: didactic principles, educational process, vocational education, vocational education institutions, didactic foundations of vocational education, competency-based approach, professional competence, teaching staff, modern educational technologies, digitization of education.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку системи професійної освіти України характеризується глибокими трансформаційними процесами, зумовленими євроінтеграційним курсом держави, цифровізацією суспільства, модернізацією ринку праці та необхідністю підготовки конкурентоспроможних, мобільних і компетентних фахівців. В умовах стрімкого оновлення технологій, зміни вимог роботодавців, розвитку цифрової економіки, а також функціонування освітньої системи в умовах воєнного стану особливого значення набуває забезпечення високої якості освітнього процесу у закладах професійної освіти. Пріоритетним завданням таких закладів є не лише формування професійних знань, умінь і навичок здобувачів освіти, а й розвиток ключових компетентностей, критичного мислення, здатності до безперервного професійного саморозвитку, адаптації до інноваційних виробничих технологій та ефективної діяльності в умовах динамічних соціально-економічних змін. Реалізація зазначених завдань безпосередньо залежить від науково обґрунтованої організації освітнього процесу, що спирається на сучасні дидактичні засади, компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований та практико-орієнтований підходи.

Водночас аналіз сучасної практики функціонування закладів професійної освіти засвідчує наявність низки суперечностей між потребою суспільства у висококваліфікованих фахівцях, здатних працювати в умовах цифрової трансформації виробництва, та недостатнім рівнем оновлення дидактичного забезпечення освітнього процесу; між широкими можливостями використання інноваційних педагогічних технологій і цифрових освітніх ресурсів та недостатньою системністю їх

інтеграції у професійну підготовку; між необхідністю індивідуалізації навчання та переважанням традиційних підходів до організації освітньої діяльності. У зв'язку із цим особливої актуальності набувають дослідження дидактичних засад організації освітнього процесу у закладах професійної освіти, визначення ефективних принципів, методів, форм і засобів навчання, які забезпечують формування професійної компетентності майбутніх фахівців, підвищення якості професійної підготовки та відповідність результатів навчання сучасним вимогам держави, суспільства і ринку праці.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Проблема організації освітнього процесу у закладах професійної освіти є предметом активних наукових досліджень багатьох українських учених. Значний внесок у розроблення теоретико-методологічних засад професійної освіти, удосконалення змісту професійної підготовки, розвитку професійної педагогіки та організації освітнього процесу зробили Т. Близнюк, О. Будник, Г. Васянович, О. Внукова, Т. Гельжинська, І. Зайченко, О. Кондур, Н. Коломієць, О. Малишевський, О. Мельник, В. Онищенко, М. Пригодій, Л. Прокопів, В. Радкевич, В. Стинська, С. Ткачук, О. Цюняк, М. Чепіль та ін. У працях зазначених науковців висвітлено концептуальні засади професійної педагогіки, закономірності організації освітнього процесу, особливості компетентнісного підходу, принципи побудови змісту професійної освіти, методи і форми професійної підготовки, а також питання формування професійної компетентності майбутніх фахівців.

Водночас аналіз сучасної наукової літератури засвідчив, що, незважаючи на значну

кількість наукових праць, недостатньо комплексно дослідженими залишаються питання систематизації сучасних дидактичних засад організації освітнього процесу у закладах професійної освіти з урахуванням положень нового Закону України «Про професійну освіту» (2025), сучасних нормативно-правових документів, компетентнісної парадигми, цифрової трансформації освіти, розвитку дуальної форми здобуття освіти та використання інноваційних освітніх технологій. Потребують подальшого наукового обґрунтування практичні механізми реалізації сучасних дидактичних засад у професійній освіті, що й зумовило вибір теми дослідження, його мету та основні завдання.

Мета статті – теоретичне обґрунтування дидактичних засад організації освітнього процесу у закладах професійної освіти, визначення їхньої сутності та особливостей реалізації у сучасних умовах, а також дослідження стану їх запровадження у практику професійної освіти.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах модернізації системи професійної освіти особливого значення набуває переосмислення дидактичних засад організації освітнього процесу, оскільки саме вони визначають ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців, забезпечують якість освітніх результатів та сприяють формуванню професійної компетентності відповідно до актуальних потреб суспільства і ринку праці. Динамічний розвиток науки, цифрових технологій, виробничих процесів, а також інтеграція української освіти до європейського освітнього простору актуалізують необхідність запровадження нових підходів до організації освітнього процесу у закладах професійної освіти. У зв'язку із цим особливої уваги потребують уточнення базових понять дослідження, аналіз нормативно-правових засад функціонування системи професійної освіти та визначення сучасних дидактичних орієнтирів, які забезпечують цілісність, системність і результативність професійної підготовки.

Насамперед доцільно визначити сутність поняття «освітній процес», оскільки саме воно є базовою категорією дослідження. Його зміст визначає характер взаємодії між усіма учасниками освітньої діяльності, окреслює цілі,

засоби, методи та результати професійної підготовки. Відповідно до Закону України «Про освіту» (2017), освітній процес визначено як «систему науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей» [8]. Представлене нормативне визначення акцентує увагу на комплексному характері освітнього процесу, який охоплює не лише передачу знань, а й створення педагогічних умов для всебічного розвитку особистості, формування ключових і професійних компетентностей, розвитку здатності до самореалізації, професійного становлення та безперервного навчання впродовж життя.

Подібний підхід простежується і в наукових працях І. Зайченка, який визначає освітній процес як «цілеспрямований і організований процес отримання знань, умінь і навичок згідно з метою й завданнями освіти, розвитком особистості» [4, с. 540]. Наукове трактування доповнює нормативне визначення, підкреслюючи його процесуальний характер та взаємозв'язок між цілями освіти, змістом професійної підготовки і розвитком особистості здобувача освіти.

Особливості організації освітнього процесу у закладах професійної освіти визначено Законом України «Про професійну освіту» (2025), де наголошено, що «заклад професійної освіти організовує освітній процес у безпечному освітньому середовищі з урахуванням вікових категорій здобувачів професійної освіти, їхнього фізичного, психічного та інтелектуального розвитку, стану здоров'я, особливих освітніх потреб, протипоказань та специфіки професій, за якими здобуваються професійна освіта і професійна кваліфікація» [9]. Наведене положення свідчить про гуманістичну спрямованість сучасної професійної освіти, відповідно до якої організація освітнього процесу повинна забезпечувати не лише якісну професійну підготовку, а й створення безпечного, інклюзивного та психологічно комфортного освітнього середовища.

Наукове осмислення проблеми організації освітнього процесу неможливе без аналізу поняття «дидактика», яке становить теоретичну основу будь-якого педагогічного дослідження. Дослідниця Т. Гельжинська зазначає, що на сучасному етапі дидактику розуміють

як «науку про навчання та освіту, їхні мету і завдання, зміст, методи, форми, засоби, організацію, досягнуті результати» [3, с. 38]. Таке визначення дає змогу розглядати дидактику як фундаментальний складник педагогічної науки, який досліджує закономірності організації освітнього процесу, принципи побудови змісту освіти та механізми досягнення запланованих результатів навчання. Для системи професійної освіти дидактика має особливе значення, оскільки саме вона забезпечує наукове обґрунтування ефективного поєднання теоретичної та практичної підготовки, визначає оптимальні форми взаємодії педагога і здобувача освіти, сприяє інтеграції сучасних освітніх технологій та створює передумови для формування професійної компетентності майбутніх фахівців.

У науковій літературі поняття «дидактичні засади» розкривається через систему взаємопов'язаних компонентів, які визначають логіку організації освітнього процесу. Зокрема, дослідниця Н. Коломієць зазначає, що дидактичні засади охоплюють цілі навчання, принципи та умови їх реалізації, зміст освіти, методи і форми навчання, а також взаємозалежну діяльність педагога і здобувачів освіти [5]. Розвиваючи зазначений підхід, Н. Коломієць наголошує, що поняття «дидактичні засади» охоплює компоненти, пов'язані з організацією процесу навчання, складниками якого є цілі навчання, принципи та умови навчання, зміст навчання, оптимальні методи і форми, а також взаємозалежна навчальна діяльність педагога та здобувачів освіти на занятті [5]. Така позиція підкреслює, що дидактична система має будуватися на принципах цілісності, взаємозумовленості та педагогічної доцільності. При цьому кожний структурний компонент виконує власну функцію, однак лише їх узгоджене функціонування забезпечує високу якість освітнього процесу та ефективне досягнення визначених освітніх результатів.

Узагальнюючи наведені наукові підходи, під дидактичними засадами організації освітнього процесу ми розуміємо науково обґрунтовану систему взаємопов'язаних принципів, закономірностей, цілей, змісту, методів, форм, засобів і педагогічних умов, які забезпечують ефективне проєктування, реалізацію та оцінювання освітнього процесу в закладах

професійної освіти, спрямованого на формування професійних компетентностей, особистісний розвиток здобувачів освіти та досягнення визначених результатів навчання.

Теоретичне підґрунтя дослідження сутності дидактичних засад професійної освіти також становлять положення професійної педагогіки. Так, Г. Васянович та В. Онищенко підкреслюють, що професійна педагогіка «розкриває дидактичні, методологічні, концептуальні, теоретичні та методологічні основи процесів у професійних закладах освіти» [1, с. 13]. Наведене положення свідчить, що професійна педагогіка виступає інтегративною галуззю педагогічної науки, яка досліджує закономірності професійної підготовки майбутніх фахівців, визначає особливості формування професійної компетентності, обґрунтовує принципи побудови змісту професійної освіти та забезпечує наукові засади удосконалення освітнього процесу відповідно до сучасних соціально-економічних викликів.

Наступною базовою категорією дослідження є поняття «професійна освіта». У Законі України «Про професійну освіту» (2025) професійну освіту визначено як «систематизовану сукупність здобутих особою результатів навчання і компетентностей, визначених стандартом професійної освіти та відповідним професійним стандартом, що засвідчується документом про професійну освіту» [9]. Запропоноване законодавче визначення демонструє зміну сучасної освітньої парадигми, відповідно до якої основним результатом професійної освіти виступає не обсяг засвоєної інформації, а сформованість компетентностей, необхідних для успішного виконання професійної діяльності.

Зміст професійної освіти у педагогічній науці розглядається значно ширше, ніж засвоєння спеціальних знань. І. Зайченко зазначає, що зміст професійної освіти включає «поглиблене ознайомлення з науковими основами й технологією вибраного виду праці; прищеплення спеціальних практичних навичок і вмінь; формування психологічних і моральних якостей особистості, важливих для роботи у певній сфері людської діяльності» [4, с. 543]. Наведене трактування дає змогу зробити висновок, що професійна освіта має комплексний характер і поєднує когнітивний,

практичний, особистісний та ціннісний компоненти професійної підготовки.

Провідним результатом сучасної професійної освіти є сформованість компетентностей, які забезпечують готовність випускника до успішної професійної діяльності, професійного розвитку та ефективної адаптації до динамічних змін виробничого середовища. Саме тому поняття «компетентність» посідає центральне місце у сучасній педагогічній науці та нормативно-правовому забезпеченні освітньої діяльності. У Законі України «Про освіту» (2017) поняття «компетентність» визначено як «динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [8]. Таке визначення відображає сучасне розуміння компетентності як інтегральної характеристики особистості, яка формується в процесі цілеспрямованої освітньої діяльності та проявляється у здатності застосовувати набуті знання, уміння, навички й особистісні якості у реальних професійних ситуаціях.

Наукове трактування поняття компетентності доповнює О. Внукова, яка визначає її як «здатність працівника кваліфіковано виконувати певні види робіт у рамках конкретної професії, досягаючи високих кількісних та якісних результатів праці» [2, с. 180]. У цьому контексті компетентність виступає показником професійної зрілості майбутнього фахівця, його здатності ефективно використовувати набуті знання, професійний досвід, сучасні технології та інструменти для розв'язання професійних завдань різного рівня складності.

Таким чином, аналіз наукової літератури дає змогу стверджувати, що компетентність є інтегральним результатом професійної підготовки, а формування компетентностей виступає основною метою організації сучасного освітнього процесу у закладах професійної освіти. Відповідно, усі складники дидактичної системи: зміст освіти, методи навчання, організаційні форми, цифрові технології та система оцінювання повинні бути спрямовані на досягнення саме компетентнісних результатів навчання.

Формування сучасних дидактичних засад організації освітнього процесу ґрунтується на

положеннях низки нормативно-правових документів, які визначають стратегічні напрями розвитку освіти в Україні. Базовим документом залишається Закон України «Про освіту» (2017) [8], у якому закладено фундаментальні принципи розвитку сучасної освіти, серед яких особливе значення мають компетентнісний підхід, академічна свобода педагогічних працівників, студентоцентрованість, забезпечення якості освіти, академічна доброчесність та рівний доступ до освітніх послуг.

Велике значення має також Закон України «Про професійну освіту» (2025) [9], який визначає правові, організаційні та методичні засади функціонування системи професійної освіти, регламентує особливості організації освітнього процесу, форми здобуття освіти, механізми формування професійних кваліфікацій та взаємодію з роботодавцями. Водночас підготовка педагогів професійної освіти здійснюється у закладах вищої освіти, тому важливим нормативним підґрунтям є також Закон України «Про вищу освіту» (2014) [7], який визначає принципи організації освітнього процесу, автономію закладів вищої освіти, студентоцентрованість, забезпечення академічної свободи та внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Сукупність положень зазначених законодавчих актів формує сучасну нормативну основу, відповідно до якої здійснюється організація освітнього процесу у сфері професійної освіти.

Важливим стратегічним документом, що визначає перспективні напрями модернізації освітньої сфери, є Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 рр. (2022) [10]. У ній акцентується увага на необхідності забезпечення високої якості освіти, розвитку людського капіталу, інтеграції української освіти до Європейського простору вищої освіти, цифрової трансформації освітнього середовища, упровадження інноваційних технологій навчання, академічної мобільності та безперервного професійного розвитку педагогічних працівників. Реалізація зазначених напрямів безпосередньо впливає на вдосконалення дидактичних засад професійної підготовки, зокрема через оновлення змісту освіти, широке використання цифрових технологій та впровадження інноваційних педагогічних практик.

Не менш важливу роль у розвитку сучасної професійної освіти відіграє Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022–2027 рр. (2021), яка визначає стратегічні напрями модернізації системи професійної освіти відповідно до актуальних потреб економіки та ринку праці. У документі зазначено, що розвиток професійної освіти спрямований на модернізацію її системи відповідно до сучасних та перспективних потреб ринку праці, міжнародних стандартів і практик для забезпечення реалізації права громадян на якісну та доступну професійну освіту, створення умов для формування і розвитку актуальних професійних компетентностей особи, необхідних для її успішної професійної діяльності та самореалізації [6].

Важливим орієнтиром розвитку сучасної професійної освіти є міжнародні документи, зокрема стратегія ЮНЕСКО «Трансформація технічної та професійної освіти та підготовки кадрів для успішного та справедливого переходу» на 2022–2029 рр. Документ визначає глобальні орієнтири розвитку технічної та професійної освіти, спрямовані на забезпечення сталого розвитку суспільства, інклюзивності, цифрової трансформації та підготовки конкурентоспроможної робочої сили. Стратегія ґрунтується на трьох взаємопов'язаних напрямках: розвитку вмінь і навичок для навчання, праці та життя; формуванні компетентностей для інклюзивної та сталої економіки; розвитку вмінь і навичок для побудови інклюзивного та мирного суспільства [11]. Особлива увага приділяється розвитку цифрових компетентностей, STEM-освіти, навичок ХХІ ст., інноваційності, гнучких освітніх траєкторій, навчання впродовж життя та забезпечення рівного доступу до якісної освіти.

Аналіз зазначених нормативних документів свідчить про їх концептуальну узгодженість щодо визначення основних пріоритетів розвитку сучасної професійної освіти. Незважаючи на різний рівень нормативного регулювання, усі вони акцентують увагу на компетентнісному характері професійної підготовки, необхідності інтеграції освіти, науки й виробництва, розвитку цифрового освітнього середовища, упровадженні інноваційних педагогічних технологій, забезпеченні академічної

свободи, студентоцентрованості та безперервного професійного розвитку особистості. Саме ці положення визначають сучасні дидактичні засади організації освітнього процесу у закладах професійної освіти.

Важливим аспектом дослідження є аналіз законодавчо визначених особливостей організації освітнього процесу безпосередньо у закладах професійної освіти. Відповідно до Закону України «Про професійну освіту» (2025), структура, терміни початку та завершення навчального року, тривалість семестрів, навчального тижня, навчального дня, занять, перерв, канікул, а також форми організації освітнього процесу визначаються положенням про організацію освітнього процесу конкретного закладу професійної освіти в межах часу, передбаченого освітньою програмою, з урахуванням вікових особливостей здобувачів освіти, їхнього фізичного, психічного та інтелектуального розвитку, особливостей регіону та інших чинників [9]. Такий підхід забезпечує достатню автономію закладів професійної освіти у плануванні освітньої діяльності та дає змогу адаптувати освітній процес до потреб конкретних здобувачів освіти і роботодавців.

Важливою особливістю сучасної системи професійної освіти є нормативне закріплення різних форм здобуття освіти. Закон України «Про професійну освіту» (2025) визначає інституційну (очну, вечірню, дистанційну, мережеву), індивідуальну (екстернатну, навчання на робочому місці) та дуальну форми здобуття професійної освіти, а також можливість їх поєднання [9]. Така варіативність створює широкі можливості для побудови індивідуальних освітніх траєкторій, забезпечує доступність професійної освіти для різних категорій населення та сприяє реалізації принципу гнучкості організації освітнього процесу відповідно до сучасних потреб особистості й ринку праці. Особливе місце серед сучасних форм здобуття професійної освіти займає дуальна форма, яка забезпечує ефективне поєднання теоретичної підготовки з практичною професійною діяльністю.

Законодавство також визначає особливості розроблення освітніх програм професійної освіти. Зокрема, освітні програми створюються для забезпечення здобуття особами професійних кваліфікацій, що відповідають

третьому–п'ятому рівням Національної рамки кваліфікацій, а основою для їх розроблення є стандарти професійної освіти та професійні стандарти [9]. Такий підхід забезпечує єдність державних вимог до результатів навчання, узгодження змісту освіти із сучасними потребами виробництва та гарантує відповідність професійної підготовки міжнародним підходам до кваліфікаційного забезпечення.

Закон України «Про професійну освіту» (2025) також визначає основні форми організації освітнього процесу, до яких належать теоретична підготовка, практична підготовка, самостійна робота та контрольні заходи. Водночас заклад професійної освіти має право самостійно встановлювати інші форми організації освітнього процесу залежно від специфіки освітньої програми, потреб роботодавців, особливостей професійної кваліфікації та можливостей освітнього середовища. Теоретична підготовка забезпечує формування системи фундаментальних і професійно орієнтованих знань, необхідних для подальшої професійної діяльності. Закон визначає, що її основними видами є групові заняття, індивідуальні заняття та інші форми організації освітньої діяльності. Особливу роль у професійній підготовці відіграє практична підготовка, яка законодавчо визначена як обов'язкова та невід'ємна форма організації освітнього процесу. Її головною метою є формування та вдосконалення професійних компетентностей

відповідно до вибраної професійної кваліфікації та вимог освітньої програми. Важливим елементом організації освітнього процесу залишаються контрольні заходи, які забезпечують моніторинг досягнення результатів навчання та рівня сформованості професійних компетентностей.

Разом із тим сучасна дидактика поступово відходить від переважання суто підсумкового контролю та орієнтується на використання формувального оцінювання, що передбачає систематичний зворотний зв'язок, підтримку навчальної мотивації, виявлення індивідуальних освітніх труднощів та своєчасне коригування освітньої діяльності. Такий підхід відповідає сучасній студентоцентричній моделі організації освітнього процесу [9].

Проведений аналіз наукової літератури, сучасних педагогічних досліджень та нормативно-правових документів дає підстави стверджувати, що сучасні дидактичні засади організації освітнього процесу у закладах професійної освіти мають комплексний характер та охоплюють взаємопов'язану систему концептуальних положень, які визначають зміст, організацію, методичне забезпечення та очікувані результати професійної підготовки. На основі узагальнення наукової літератури та аналізу чинної нормативної бази нами визначено основні сучасні дидактичні засади організації освітнього процесу у закладах професійної освіти, які представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Сучасні дидактичні засади організації освітнього процесу в закладах професійної освіти

№	Дидактична засада	Особливості реалізації в освітньому процесі
1	Компетентнісний підхід	Орієнтація освітнього процесу на формування професійних і загальних компетентностей шляхом виконання практичних, проблемних та професійно орієнтованих завдань, моделювання реальних виробничих ситуацій і досягнення результатів навчання.
2	Студентоцентричність	Урахування індивідуальних потреб, здібностей, професійних інтересів та освітніх можливостей здобувачів освіти; побудова індивідуальних освітніх траєкторій; розвиток академічної автономії здобувачів освіти.
3	Практична спрямованість	Широке використання виробничих кейсів, професійних ситуацій, практичних занять, лабораторних робіт, виробничої практики та співпраці з роботодавцями для формування професійної компетентності.
4	Цифровізація освітнього процесу	Використання систем управління навчанням (LMS), цифрових освітніх платформ, технологій штучного інтелекту, електронних освітніх ресурсів, віртуальних лабораторій та цифрових засобів оцінювання результатів навчання.
5	Інтеграція теорії і практики	Поєднання теоретичної підготовки з практичною діяльністю шляхом впровадження дуальної форми освіти, практичного навчання на підприємствах, виконання проєктних і виробничих завдань.
6	Формувальне оцінювання	Систематичний зворотний зв'язок між педагогом і здобувачем освіти, моніторинг індивідуального прогресу, своєчасне коригування освітньої діяльності та підтримка навчальної мотивації.

Як засвідчують дані табл. 1, сучасні дидактичні засади не функціонують ізольовано, а утворюють цілісну систему взаємопов'язаних компонентів. Їх комплексна реалізація забезпечує підвищення якості професійної підготовки, сприяє розвитку професійних компетентностей, цифрової грамотності, здатності до самоосвіти, професійної мобільності та безперервного професійного розвитку майбутніх фахівців. Саме системне впровадження зазначених дидактичних засад створює передумови для модернізації освітнього процесу у закладах професійної освіти відповідно до сучасних національних і міжнародних вимог.

Із метою виявлення особливостей реалізації сучасних дидактичних засад організації освітнього процесу у закладах професійної освіти, визначення рівня готовності педагогічних працівників до впровадження інноваційних дидактичних підходів, а також окреслення перспектив удосконалення освітнього процесу впродовж 2025–2026 рр. нами було проведено експериментальне дослідження. Воно здійснювалося шляхом анкетування, яким було охоплено 45 педагогічних працівників закладів професійної освіти м. Івано-Франківська. Респондентам було запропоновано анкету на тему «Дидактичні засади організації сучасного освітнього процесу у закладах професійної освіти». Анкета містила закриті та напіввідкриті запитання, спрямовані на з'ясування рівня обізнаності педагогів щодо сучасних дидактичних підходів, особливостей їх практичної реалізації, використання інноваційних освітніх технологій, а також визначення перспектив подальшого розвитку освітнього процесу.

Перший блок анкети був присвячений визначенню рівня обізнаності педагогічних працівників щодо сучасних дидактичних засад організації освітнього процесу. Результати опитування засвідчили достатньо високий рівень професійної підготовленості респондентів: 38% педагогів оцінили власний рівень обізнаності як високий, 47% – як достатній, 13% – як середній, і лише 2% зазначили низький рівень. Отримані результати свідчать про те, що більшість педагогічних працівників добре орієнтується у сучасних тенденціях розвитку професійної освіти та активно впроваджують нові дидактичні підходи у власну професійну діяльність.

Наступний блок дослідження був спрямований на визначення дидактичних засад, які найчастіше реалізуються під час організації освітнього процесу. Аналіз відповідей показав, що компетентнісний підхід систематично використовують 91% педагогічних працівників. Практичну спрямованість освітнього процесу забезпечують 87% респондентів, студентоцентризований підхід застосовують 82%, цифрові технології активно інтегрують у професійну діяльність 78%, інтеграцію теоретичної та практичної підготовки реалізують 75%, а елементи формульовального оцінювання використовують 69% опитаних. Такі результати підтверджують, що сучасні дидактичні засади вже стали невід'ємним складником організації освітнього процесу у більшості закладів професійної освіти.

Окремий блок анкети дав змогу визначити чинники, які найбільше сприяють підвищенню ефективності організації освітнього процесу. Найбільша кількість педагогічних працівників (84%) відзначила важливість використання сучасних освітніх технологій та інтерактивних методів навчання. 79% респондентів вважають, що суттєвий позитивний вплив має поєднання теоретичної підготовки з виробничою практикою. Високий рівень професійної майстерності педагогічних працівників як важливу умову якісної організації освітнього процесу визначили 76% опитаних, сучасне матеріально-технічне забезпечення – 71%, активну взаємодію з роботодавцями – 68%. Отримані результати свідчать, що педагоги насамперед акцентують увагу на тих чинниках, які безпосередньо впливають на якість професійної підготовки та формування професійних компетентностей здобувачів освіти.

Наступне питання стосувалося визначення найбільш ефективних форм організації освітнього процесу у закладах професійної освіти. Переважна більшість педагогічних працівників (89%) відзначила практичні заняття та виробниче навчання як найбільш результативні форми професійної підготовки. Дуальну форму здобуття освіти підтримали 81% респондентів, проєктне навчання – 74%, використання цифрових освітніх платформ та технологій змішаного навчання – 70%, інтерактивні методи навчання – 67%, а дослідницьку діяльність здобувачів освіти – 55% опитаних. Це

свідчить про поступове розширення спектра сучасних форм організації освітнього процесу та їх активне впровадження у практику діяльності закладів професійної освіти.

Завершальний блок анкети був спрямований на визначення перспектив подальшого розвитку організації освітнього процесу. Переважна більшість педагогічних працівників (88%) висловила готовність брати участь у програмах підвищення кваліфікації щодо сучасних дидактичних технологій. Подальший розвиток цифрового освітнього середовища підтримали 83% респондентів, розширення співпраці з роботодавцями та впровадження дуальної освіти – 79%, оновлення навчально-методичного забезпечення – 74%, активніше використання технологій штучного інтелекту та цифрових сервісів в освітньому процесі – 68% опитаних. Такі результати свідчать про високий рівень готовності педагогічних працівників до подальшого професійного розвитку та впровадження сучасних інновацій у професійну освіту.

Проведене експериментальне дослідження дало змогу визначити сучасний стан реалізації дидактичних засад організації освітнього процесу у закладах професійної освіти. Отримані результати засвідчили, що педагогічні працівники активно впроваджують компетентнісний підхід, студентоцентрованість, практичну спрямованість навчання, цифрові технології та сучасні форми організації освітнього процесу. Водночас респонденти продемонстрували високий рівень готовності до подальшого професійного розвитку, розширення використання інноваційних дидактичних технологій, цифрових інструментів та розвитку партнерства з роботодавцями. Це підтверджує позитивну динаміку модернізації професійної освіти та свідчить про наявність сприятливих передумов для подальшого вдосконалення організації освітнього процесу відповідно до сучасних вимог і міжнародних тенденцій розвитку освіти.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу узагальнити теоретичні засади

організації освітнього процесу у закладах професійної освіти та визначити їхній сучасний зміст. На основі аналізу наукової літератури і нормативно-правових документів встановлено, що сучасні дидактичні засади ґрунтуються на компетентнісному підході, студентоцентрованості, практичній спрямованості професійної підготовки, цифровізації освітнього процесу, інтеграції теоретичної і практичної підготовки, формувальному оцінюванню та реалізації дуальної освіти. Обґрунтовано авторське розуміння дидактичних засад як комплексу взаємопов'язаних принципів, підходів, форм, методів і засобів навчання, що забезпечують ефективну організацію освітнього процесу, формування професійної компетентності та підготовку конкурентоспроможних фахівців відповідно до сучасних вимог ринку праці.

Результати експериментального дослідження, проведеного серед педагогічних працівників закладів професійної освіти м. Івано-Франківська, засвідчили загалом позитивну оцінку рівня реалізації сучасних дидактичних засад в організації освітнього процесу. Встановлено, що більшість респондентів активно використовує компетентнісний підхід, практико-орієнтовані технології, цифрові інструменти та сучасні форми організації освітнього процесу, а також позитивно оцінюють перспективи подальшої модернізації професійної освіти. Отримані результати підтвердили актуальність комплексного впровадження сучасних дидактичних засад як важливої умови підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців.

Перспективу подальших наукових розвідок убачаємо в розробленні та експериментальній перевірці моделей організації освітнього процесу в закладах професійної освіти на засадах компетентнісного, цифрового та студентоцентрованого підходів, дослідженні можливостей використання технологій штучного інтелекту для персоналізації професійної підготовки, а також у визначенні педагогічних умов ефективного впровадження інноваційних дидактичних технологій у систему професійної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васянович Г., Онищенко В. Дидактичні засади професійної освіти у контексті фундаментальних педагогічних теорій. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 6. С. 9–34.
2. Внукова О. Методологічні засади професійної освіти : навчальний посібник. Київ : КНУТД, 2015. 198 с.

3. Гельжинська Т. Теорія та методика професійного навчання : навчальний посібник. Львів : Новий Світ-2000, 2025. 220 с.
4. Зайченко І. Теорія і методика професійного навчання : навчальний посібник. 2-е вид., доп. і перероб. Київ : Ліра-К, 2022. 580 с.
5. Коломієць Н. Дидактичні засади ефективного застосування інтерактивних методів у навчанні молодших школярів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2018. № 1. С. 118–129. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.1.2018.134899>
6. Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022–2027 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.12.2021 № 1619-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1619-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.07.2026).
7. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 10.07.2026).
8. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 10.07.2026).
9. Про професійну освіту : Закон України від 21.08.2025 № 4574-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4574-20#Text> (дата звернення: 10.07.2026).
10. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.07.2026).
11. UNESCO launches new strategy for TVET 2022-2029 at international conference. URL: <https://surl.li/sjxikw> (дата звернення: 10.07.2026).

REFERENCES:

1. Vasianovych, H., Onyshchenko, V. (2013). *Dydaktychni zasady profesiinoi osvity u konteksti fundamentalnykh pedahohichnykh teorii* [Didactic principles of vocational education in the context of fundamental pedagogical theories]. *Pedahohika i psykhologhiia profesiinoi osvity – Pedagogy and Psychology of Professional Education*, (6), 9–34. [in Ukrainian].
2. Vnukova, O. (2015). *Metodolohichni zasady profesiinoi osvity: navchalnyi posibnyk dlia studentiv napriamiv pidhotovky 6.010104 Profesiina osvita (Tekhnologhiia vyrobiv lehkoi promyslovosti), 6.010104 Profesiina osvita (Dyzain)* [Methodological principles of vocational education: textbook]. Kyiv: KNUTD. 198 p. [in Ukrainian].
3. Helzhynska, T. (2025). *Teoriia ta metodyka profesiinoho navchannia: navchalnyi posibnyk* [Theory and methodology of vocational training: textbook]. Lviv: Novyi Svit-2000. 220 p. [in Ukrainian].
4. Zaichenko, I. (2022). *Teoriia i metodyka profesiinoho navchannia: navchalnyi posibnyk* [Theory and methodology of vocational training: textbook] (2nd ed., rev.). Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K. 580 p. [in Ukrainian].
5. Kolomiiets, N. (2018). *Dydaktychni zasady efektyvnoho zastosuvannia interaktyvnykh metodiv u navchanni molodshykh shkoliariv* [Didactic principles of effective use of interactive methods in teaching primary school students]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu – Collection of Scientific Papers of Uman State Pedagogical University*, (1), 118–129. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.1.2018.134899> [in Ukrainian].
6. Kontseptsiiia Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy rozvytku profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity na 2022–2027 roky: skhvaleno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 09.12.2021 № 1619-r [Concept of the State Target Social Program for the Development of Vocational (Vocational and Technical) Education for 2022–2027: approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine on December 9, 2021, No. 1619-r]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1619-2021-%D1%80#Text> (access obtained: 10.07.2026) [in Ukrainian].
7. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 № 1556-VII [On Higher Education: Law of Ukraine of July 1, 2014, No. 1556-VII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (access obtained: 10.07.2026) [in Ukrainian].
8. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII [On Education: Law of Ukraine of September 5, 2017, No. 2145-VIII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (access obtained: 10.07.2026) [in Ukrainian].
9. Pro profesiinu osvitu: Zakon Ukrainy vid 21.08.2025 № 4574-IX [On Vocational Education: Law of Ukraine of August 21, 2025, No. 4574-IX]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4574-20#Text> (access obtained: 10.07.2026) [in Ukrainian].
10. Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022–2032 roky: skhvaleno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.02.2022 № 286-r [Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for

2022–2032: approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine on February 23, 2022, No. 286-r]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (access obtained: 10.07.2026) [in Ukrainian].

11. UNESCO launches new strategy for TVET 2022–2029 at international conference. Retrieved from <https://surl.li/sjxikw> (access obtained: 10.07.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 16.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.08.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 19.10.2026